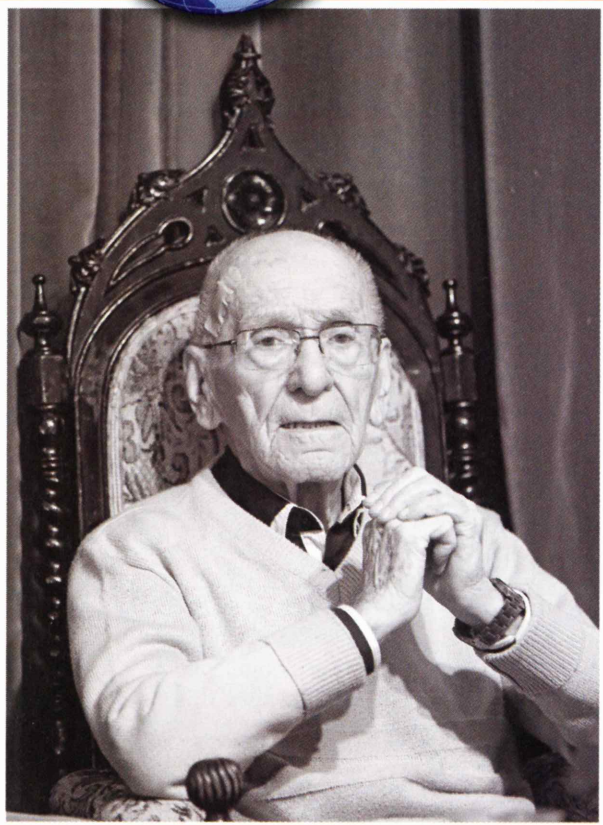

REPORTER

ZADNJE SLOVO KAPETANA OZNE

Na pogrebu Kučanovega zaupnika Zdenka Roterja

4
TOČKE
vrednost v
MEDIA BAR

MILIJONI ZA POLITIČNO ELITO

Gibanje Svoboda
in SDS se valjata v
denarju

intervju ANŽE CUNK bolniški duhovnik

Nisem še srečal
bolnika, ki bi želel
evtanazijo

intervju NOAH CHARNEY pisatelj

Navdušen nad
Slovenijo kot
na začetku

REPORTAŽA: NORVEŠKA

Nebesa Vikingov
na severu

Smrt Zdenka Roterja (1926–2025) nekaj dni pred njegovim 99. rojstnim dnevom je spet odprla stare rane slovenskega razkola, ki sta ga sprožili druga svetovna vojna in revolucija.

Zakaj Zdenko Roter ni Aleksander Bajt

DEJAN STEINBUCH

dejan.steinbuch@reporter.si

Malo je tako kompleksnih likov med slovenskimi intelektualci, kot je bil Zdenko Roter, ki je umrl na začetku avgusta, nekaj dni pred svojim 99. rojstnim dnevom. Morda bo koga zmotila beseda intelektualec, vendar je bil Roter ne glede na svoje kontroveržno povojno obdobje, ko je bil oficir Ozne in Udbe, kasneje vseeno tudi univerzitetni profesor, utemeljitelj sociologije religije pri nas, raziskovalec in pisatelj. Statusa intelektualca mu desni, protikomunistični tabor sicer nikoli ne bo priznal; zanje je bil v prvi vrsti udbovec, režimski zasliševalec in ključna figura v povojni represiji nad Cerkvijo in drugimi nasprotniki komunističnega režima.

A Zdenko Roter tako pomemben vseeno ni bil, čeprav je v njegovi biografiji ostalo nekaj sivih peg, ki jih niti tri pretežno avtobiografske knjige niso osvetlile. Zgodovinar Igor Omerza, specialist za tajno politično policijo (1945–1990), je zaradi tega v recenzijah avtorja upravičeno napadel, češ da na večino ključnih vprašanj v zvezi s svojo vlogo v prejšnjem režimu sploh ni odgovoril, ampak je olepšano in relativistično predstavil delovanje bivše oblasti.

Portret pokojnega človeka začnemo dobesedno s – portretom. S črno-belo fotografijo, na kateri vidimo moškega z visokim čelom, skrbno počesanimi lasmi. Nosi očala z nekoliko močnejšim okvirjem, v rokah drži list papirja. Morda je na njem seznam političnih zapornikov, lahko pa bi bilo tudi poročilo tajne politične policije o podtalnih dejavnostih sovražne emigracije ali domače duhovščine.

Moški, ki je star okoli petdeset let, bi bil lahko nekoliko podoben Adolfu Eichmannu, ki ga je svetovna javnost spoznala med sojenjem v Jeruzalemu, o čemer je podrobno pisala ameriška filozofinja Hannah Arendt. A v našem primeru ne gre za znanega nacističarja, ki se je pred obtožnico branil z argumentom, da nikoli ni nikomur nič žalega storil, da je zgolj sledil ukazom in navodilom nadrejenih. Ne, v našem primeru je na črno-beli fotografiji Zdenko Roter, čigar nedavna smrt je polarizirala slovensko družbo. Žal pa smo spet naleteli na klasično manihejsko delitev na Dobro in Zlo, na naše in vaše, partizane in domobrance, komuniste in anti-komuniste.

V večini osrednjih medijev, ki ostajajo zvesti tradiciji sistema lojalne četrte veje oblasti, je Roterjeva smrt sprožila nekritične, pokojniku naklonjene nekrologe, celo slavospeve »utemeljitelju sociologije religije na Slovenskem«. Slovensko sociološko društvo, katerega član je bil Roter, se je poklonilo njegovemu »znanstvenemu opusu, neizbrisni družbeni zavzetosti in osebni integriteti«.

Ima resnica res dve plati?

A ker ima vsak kovanec dve plati, Roterjev pa je še posebno sumljiv, smo lahko prebrali tudi diametralno nasprotne opise, čeprav v precej manjšem obsegu. Strankarski mediji desnice in portali, ki so pod njenim neposrednim vplivom, pa tudi cerkvena občila so namreč Zdenka Roterja označili za udbovca in enega ključnih akterjev v povojnih komunističnih zločinih. Izpostavili so zlasti njegovo vlogo po spodletem atentatu na škofa Antona Vovka leta 1952 v Novem mestu, kjer so najvišjega predstavnika Cerkve v Sloveniji pijani in naščuvani lokalni udbovci polili z bencinom in zažgali, Zdenko Roter kot oficir tedanje Udbe pa je močno opečenega škofa kasneje zasliševal v bolnišnici. Namigi, da je imel še kakšno drugo vlogo ali da je bil celo neposredno vpleten v incident, ki je imel precejšnje mednarodne posledice za Titovo Jugoslavijo, saj je o njem poročal ves demokratični zahodni tisk, se niso izkazali za utemeljene.

Vseeno, ne glede na Roterjevo sporno povojna leta, ki jih je preživel sprva kot kapetan Ozne, potem pa kot uslužbenec Udbe, ki jo je zapustil okoli leta 1960 s položajem njenega načelnika v Ljubljani,

je že po nekaj uvodnih stavkih jasno, da imamo opravka s kontroverzno osebnostjo, ki sproža popolnoma različne, nasprotujoče si ocene. To pa je značilnost držav, ki nikoli niso razčistile s svojo polpreteklo zgodovino, zaradi česar je ta lahko predmet političnih manipulacij in najrazličnejših zlorab.

Pravzaprav so reakcije ob Roterjevi smrti, ki bi bile brez dvoma še glasnejše in intenzivnejše, če ne bi bili sredi poletnega medijskega mrtvila, najboljši dokaz o velikem slovenskem razkolu, ki mu ni vide ti konca in na katerega je – kako ironično, mar ne? – v zadnjih dveh, treh desetletjih svojega življenja opozarjal tudi Roter sam ter o njem obširno pisal. Njegov pogled je bil sicer precej poenostavljen: medvojna kolaboracija je bila neopravičljiva, povojno maščevanje zmagovitih komunistov sicer razumljivo, vendar nesprejemljivo.

Čeprav je bil Roter neprizanesljiv do desnice, ki jo je imel za moralno naslednico domobrancev oziroma belogardistov, kot

Dukičevi bloki v centru Ljubljane, kjer je Roter živel.

v Kučanovem krogu med zasebnimi pogovori še danes pogosto prezirljivo označujejo »janšiste« oziroma desnico kot tako, je poskušal vzpostaviti tudi kritično distanco do revolucionarnega nasilja. Vendar je tukaj ampak Roterju je Tine Hribar očital, da je bil preoster do poražencev, po drugi strani pa je Roter skoraj užaljeno trdil, da ga stara garda partijskih veljakov in njihovih satelitov, ki ji je profesor vse življenje tako ali drugače pripadal, občasno postrani gleda zaradi njegovih »belogardističnih« stališč.

Človek bi iz tega lahko površno – in zmotno – sklepal, da se je Roter v zadnjem življenjskem obdobju, torej po demokratizaciji Slovenije, osvobodil ideoloških plašnic, klasičnih predsodkov do »drugega političnega tabora« ter naposled zadihal z obema polovicama pljuč, vzpostavil distanco tudi do svoje tovarišije; da je bil skratka kritičen in neodvisen intelektual. Vendar ni šlo – Zdenko Roter je ostal zvest svojemu življenjskemu okolju, kjer je bil vedno na pravi strani, kot pravimo. Resda je znal občasno videti tudi nekoliko širšo sliko, kar ga rešuje pred posplošeno oznako komunističnega mandarina ali celo udbovca, vendar je daleč od tega, da bi si zaslužil slavaspeve.

»Najboljši so padli«

Če bi nekritično sledili Roterjevemu knjižnemu opusu, bi ga lahko označili kot intelektualca, ki je bil v svojem bistvu marksist, saj je sledil Marxovi misli iz Enajste teze o Feuerbachu: »Filozofi so svet le različno razlagali, gre pa za to, da ga spremenimo.« Poleg tega je bil pokojnik tudi eden poslednjih pričevalcev, s čimer mislimo predvsem na dejstvo, da generacija, ki je doživela drugo svetovno vojno, v njej celo aktivno sodelovala, po njej pa zasedla takšne in drugačne položaje v komunističnem režimu, odhaja. Umira.

Januarja letos je v 90. letu umrl Božo Kovač, dolgoletni *Delov* urednik in vrhovni cenzor, sicer tudi dedek mednarodne aktivistke Nike Kovač. Niko Toš, še en omembe vreden akter desetletnega partijskega nadzora nad družboslovjem in oče meritev slovenskega javnega mnenja, je lani dopolnil 90 let. Če pustimo ob strani pomenljiv podatek, da je krepko zdravje bržkone rezultat najboljše zdravstvene oskrbe, ki jo tovarišem nudi Bolnišnica dr. Petra Držaja v Šiški, potem vseeno ne moremo mimo dejstva, da se njihove vrste neusmiljeno redčijo in da mlade generacije prejšnji časi sploh ne zanimajo.

Ob smrti Zdenka Roterja smo zamen pričakovali vrsto poglobljenih in kritičnih medijskih objav, kar bi si pokojnik sprič svoje kontroverzne osebnosti in kot pričevallec polpretekle zgodovine tudi zaslužil. Namesto treznega, realističnega pogleda

Med Kučanovim predsednikovanjem (1992–2002) je bil Zdenko Roter njegov svetovalec in zaupnik. Na sliki je še Peter Kovačič Peršin, ki se ima za krščanskega socialista.

smo lahko brali bodisi apologije pokojnikovega lika in dela bodisi neokusne eskapade antikomunistov, ki so ga pošiljali v pekel in še kam, kar le potrjuje tezo, da državljanska vojna vsaj na duhovni ravni v Sloveniji še vedno tli. Poenostavljeni pogledi in preveč preproste predstave o naravi bivšega režima ne peljejo nikamor, pravzaprav so olje na ogenj nasprotnega tabora, ki zagovarja tezo, da je bil socializem s človeškim obrazom pozitiven, da se v njem niso kršile človekove pravice in svoboščine itd.

Roterjev povojni udbovski pedigree, ki je največji madež v njegovi biografiji, je sicer nekoliko zmehčala dolgoletna akademska kariera, poleg tega niti tega, da je bil kdaj član partije, ne moremo z go-

tovostjo trditi. Antikomunisti bodo rekli, da mu nikoli ni bilo treba biti, saj je znano, da je bil pripadnik Ozne in kasneje Udbe oziroma SDV. Ampak to konec koncev niti ni pomembno. Pomembno je, da je bil pomemben sopotnik sistema, ki je Slovencem odrekal svobodo skoraj 45 let. In v tem času, pa ne nazadnje tudi še po osamosvojitvi, ko je bil svetovalec in zaupnik predsednika države Milana Kučana, je Zdenko Roter pobližje spoznal praktično vse slovenske politike.

Tihi sopotnik slovenske tranzicije

Kot profesor je denimo že konec sedemdesetih spoznal študenta obramboslovja Janeza Janšo, o katerem je ugotovil, da

Roterjevo knjižno trilogijo je izdal Jani Sever, Gregor Golobič pa je Roterja obiskoval vse do njegove smrti.

Pri vprašanju sprave je Zdenko Roter zavzemal podobna stališča kot Spomenka Hribar, medtem ko je njen soprog Tine menil, da Roter preostro sodi »domobransko« stran.

je odločen mladinski funkcionar z nekoliko avtoritativnimi manirami. Tu je treba Roterju priznati, da se kaj dosti ni zmotil. Glede Janše je sicer v svoji knjigi *Padle maske* ugotavljal, da je počasi prestopal k antikomunistom.

Ob Niku Kavčiču, ki je leta 1987 Igorja Bavčarja in Janeza Janšo izbral za urednika knjige spominov Staneta Kavčiča, je bil

naveličal Udbe, ni jasno, ampak glede na to, da so ga vedno opisovali kot uglašene, kultiviranega človeka, bi lahko sklepali, da se mu je v nekem trenutku enostavno priskutilo delati z večinoma podpovprečno inteligentnimi udbovskimi operativci. Ko danes beremo poročila SDV, namreč ne moremo mimo slabega besednega zaklada uslužbenecv tajne

Zdenko Roter bi si lahko na podoben način olajšal dušo in pred smrtjo napisal še četrto »avtobiografsko« knjigo, v kateri bi intelektualno pošteno enkrat za vselej poračunal s komunizmom in njegovimi katastrofalnimi posledicami za to državo – in to na obeh straneh političnega spektra.

Zdenko Roter med ključnimi zakulisnimi mojstri partijskega »sestopa z oblasti« leta 1990. Danes vemo, da je bil to nadzorovan proces in da ga je partija, ki je v vse novonastale politične stranke namestila svoje zaupnike, izvedla brezhibno. Nekateri pa Roterja vidijo še bolj vplivnega in ga omenjajo kot člana nekoč edine prostozidarske lože pri nas, znanega pod vzdevkom Kavarnar. Ampak ta informacija najverjetneje ni resnična.

Če se vrnemo v Roterjeva povojna leta: za Ozno, ki se je potem preoblikovala v Udbo, je delal približno poldrugo desetletje. Leta 1958 je dosegel vrhunec kariere v tej organizaciji, ko je postal vodja ljubljanskega oddelka. V njegovi senci sta bila tudi soproga Zofija Russ Roter in brat Rado, prav tako zaposlen v Udbi, kjer je skrbel za nadzor nad Cerkvijo. Še en brat, Zor(k) o, naj bi delal za vojaško tajno službo, kar pomeni, da je bila ta družina tako rekoč v celoti posvečena obveščevalnim službam.

Zakaj natanko se je Roter okoli leta 1960

politične policije. Njihova poročila in znamenki so slovnična skropucala, polna srbizmov, šibkega besednega zaklada ... zato si težko predstavljamo, da bi tako inteligenten človek, kakršen je bil Zdenko Roter, ki je imel v življenju tudi akademske ambicije, dolgo zdržal v takšnem okolju.

Ker je bila v začetku leta 1961 v Ljubljani ustanovljena Visoka šola za politične vede – njen idejni oče je bil Stane Dolanc –, predhodnica današnjega FDV, je Roter izkoristil priložnost, ki se mu je ponudila, in se lotil študija socioloških vidikov religije. Z nekaj cinizma bi lahko rekli, da je prakso (povojno zasliševanje »klera«) prelin v teorijo (sociologija religije). Čez nekaj let je Zdenko Roter dejansko doktoriral v Sarajevu na temo odnosov med Katoliško cerkvijo in Titovo Jugoslavijo. Ironija je, da je bil v zgodnjih petdesetih, ko je bil še oficir Ozne, osebno in neposredno udeležen v »odnose med cerkvijo in državo«, ko je zasliševal duhovnike in še posebej škofa Antona Vovka.

Nagodetov proces in zažig škofa Vovka

Roter je med svojim delom za politično policijo (Ozna, Udba) vsaj v prvih letih po vojni in revoluciji veliko zasliševal. Denimo med Nagodetovim procesom takoj po vojni (1947), ko so pod pretvezo sovražne propagande in vohunjenja pozaprlji 32 liberalno usmerjenih intelektualcev in demokratov, ki jih je partija videla kot potencialno opozicijo. Med njimi Črtomirja Nagodeta, Borisa Furlana, Angelo Vode, Aleksandra Bajta in Ljuba Sirca. Mladega Sirca, ki je potem prek Italije in Švice emigriral v Veliko Britanijo, kjer se je vse življenje ukvarjal s preučevanjem komunističnih gospodarstev, je v zaporu zasliševal Mitja Ribičič, Roterjev sodelavec, medtem ko je Roter skupaj še z nekaterimi udbovci skrbel za Borisa Furlana, profesorja prava, ki ga je nekoč v Trstu, od tam je bil namreč doma, angleščine učil nihče drug kot James Joyce. Ljuba Sirca je mnogo let pozneje, ko se je že vrnil v Slovenijo, takrat vladajoča LDS predlagala za svojega predsedniškega kandidata proti Milanu Kučanu, kar je vrhunski cinizem brez primere. Še bolj pa osupne podatek, da je Špela Furlan, dolgoletna Kučanova piarovka in »deklica za vse«, vnukinja Borisa Furlana.

Zdenko Roter se z Nagodetovim procesom ne ukvarja, pač pa v svoji knjigi *Padle maske* (2013) ugotavlja, kakšni suroveži da so bili dachavski zasliševalci. O tem, da bi kot mlad oficir Ozne tudi sam uporabljal nasilje, ne piše niti o tem ni nobenih pričevanj. Morebiti mu je mučenje preprečevala njegova šibka telesa konstitucija, kar pa seveda ne pomeni, da kot pripadnik tajne policije ni obvladal psihične torture. Kajti Roterjev glavni greh iz tega obdobja je zasliševanje duhovnikov kot pomembnega dela t. i. sovražnikov ljudstva.

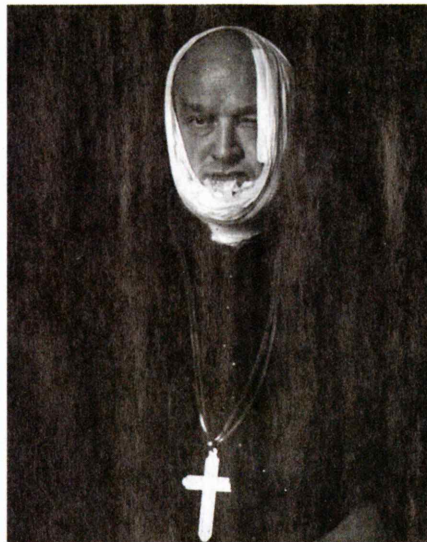
Kot smo ugotovili, je Roterju komoditeta univerzitetnega profesorja zagotovo bolj ustrezala kot obveščevalno delo z neobrušenimi, dostikrat zelo primitivnimi operativci Udbe, katerih polpismene zaznamke, poročila in ocene je moral nekoč brati. Na Visoki šoli za politične vede, ki je bila zamišljena kot partijska akademija, nekakšen slovenski Kumrovec z razširjenim kurikulumom, njen pobudnik pa je bil Stane Dolanc, se je Zdenko Roter kot profesor takoj našel. Še vedno je vsake toliko na mizo dobil kakšno poročilo »službe«, formalno zato, ker ga je potreboval pri svojih socioloških raziskavah in analizah klera, kot so komunisti zaničljivo rekli duhovščini oziroma Cerkvi. Prav tako je verjetno, da so ga kot poznavalca partijski vrhovi občasno povprašali tudi za kakšno manj akademsko mnenje ali oceno. Konec koncev je bil profesor Roter strokovnjak tudi za (sovražno) emigracijo. Da tajna služba

sodeluje z univerzitetnimi profesorji, sicer ni nikakršen unikum, vendar so razlike med demokratično in policijsko državo, kakršna je bila SFRJ do konca osemdesetih, vseeno ogromne. Udba – ljudski izraz za Službo državne varnosti – je bila v vseh pogledih tajna politična policija, namenjena zaščiti socialističnega režima in partije, nikoli ni bila pod nobenim nadzorom, kaj šele da bi poročala kakšnemu parlamentarnemu odboru – ker takrat seveda niti parlamenta ni bilo.

Lovec na nove obraze

Profesor Roter, pišejo njegovi apologeti, je že na začetku sedemdesetih začutil liberalnejšega duha znotraj partije, zato je podpiral Staneta Kavčiča in naj bi spadal v krog njegovih akademskih podpornikov. Ko je prišlo do partijske čistke in so Kavčiča vrgli trdorokci, se Roterju ni zgodilo nič. Desetletje pozneje je postal celo dekan tedanje Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, torej današnjega FDV. Nasprotno od Roterja pa v svinčenih časih, ki so sledili kratkemu obdobju liberalizacije, mnogi Roterjevi akademski kolegi niso imeli takšne sreče, nekateri so celo leteli s fakultete. Naj ostane retorično vprašanje, ali je »utemeljitelju sociologije religije« takrat pomagala nekdanja služba in so ga pred sankcijami rešili kolegi iz SDV.

Kot univerzitetni predavatelj se je na začetku devetdesetih upokojil oziroma postal zaslužni profesor, hkrati pa prvič v svojem življenju aktivneje vstopil v sfero politike, ko je postal svetovalec predsednika države. Prav z Milanom Kučanom ga je povezoval zaupni odnos, ki se je nadaljeval še po letu 2002, ko se je tudi Kučan formalno upokojil in postal neformalni boter slovenske levice. Kot Kučanov svetovalec se je Roter trudil zlasti za sodelovanje s premierjem Janezom Drnovškom in v tem obdobju se je intelektualno zbližal z Gregorjem Golobičem, ki je bil Drnovškov dolgoletni *consigliere* in v tej vlogi tudi najboljši. Z Golobičem sta v obdobju 1992–2002 na neki način skrb-

Roterju na desnici očitajo vpletenost v poskus atentata na škofa Vovka leta 1952, vendar o tem ni dokazov. Je pa Roter kot oficir Udbe škofa v bolnišnici zasliševal.

la za »pravilno kadrovske selekcijo«, sodelovala sta tudi v vseh predsedniških kampanjah, najbolj intrigantna je bila zagotovo tista leta 1992, ko je bil predsedniški kandidat LDS Ljubo Sirc, ki pa ni dobil praktično nobene podpore, saj je celotna volilna baza LDS glasovala za Kučana.

Konec sedemdesetih je profesor Roter spoznal študenta obramboslovja Janeza Janšo in ga ocenil kot precej avtoritativnega.

Kasneje, ko je Golobič že zapustil Drnovška in se s stranko Zares skušal politično profilirati kot nekakšna liberalnejša leva sredina, je Roter sprva menil, da ima visokorasli Novomeščan potencial za politično kariero. Toda po aferi Ultra je šlo vse samo navzdol in stara garda, ki je odločala o tem, kateremu »novemu obrazu« na levi ci bo dala svoj blagoslov, se je raje odločila za Katarino Kresal.

Zakaj Roter nikoli ne bo Bajt

Zdenko Roter bi lahko ravnal kot Aleksander Bajt, profesor politične ekonomije na ljubljanski Pravni fakulteti, pa tega ni zmozel. Tudi Bajt je vse življenje mirno deloval v režimu, znotraj katerega si je ustvaril svoj »ekosistem«, vendar je hkrati z lekarniško natančnostjo in nepopustljivo kritiko popisoval njegove napake, absurde ter medvojne zločine. Aleksander Bajt je skrivaj pisal svojo obširno avtobiografijo z naslovom *Bermanov dosje* – izšla je tik pred njegovo smrtjo –, četudi je bil podobno kot Zdenko Roter podpornik in sodelavec, grda beseda bi bila kolaborant, prejšnjega režima. Ker Bajt ni deloval na področju družboslovja, sicer ni bil pod neposrednim nadzorom partije, kot ključni jugoslovanski makroekonomist pa je užival tudi velik ugled v javnosti. Objava *Bermanovega dosjeja* je pošteno zatresla slovensko družbo, saj je Bajt, ki je vseeno veljal za »insajderja«, brez milosti obtožil komuniste, da so zlorabili partizane, izdali upor in tako sprožili državljansko vojno.

Zdenko Roter bi si lahko na podoben način olajšal dušo in pred smrtjo napisal še četrto »avtobiografsko« knjigo, v kateri bi intelektualno pošteno enkrat za vselej poračunal s komunizmom in njegovimi katastrofalnimi posledicami za to državo – in to na obeh straneh političnega spektra. Žal takšne spovedi nismo dočakali, zato je prav, da bo zgodovina do profesorja Zdenka Roterja kljub nekaterim njegovim nespornim kvaliteta in strokovnim dosežkom neprizanesljiva.

Tovariš Zdenko ničesar ne obžaluje

MARKO MEDVEŠEK

marko.medvesek@reporter.si

Lep, sončen, ne prevroč poletni dan je bil, ko so k zadnjemu počitku položili tovariša Zdenka Roterja. V Rosalnicah, lučaj od Kolpe, so pri Treh farah, pokopali nekdanjega kapetana Ozne, ki, če sodimo po pesmi, ki so mu jo zavrteli na pogrebu, ničesar ni obžaloval.

Lovci v sprevodu z žaro pokojnega Zdenka Roterja

»Partizani« pred gasilskim domom

Franci Perčič in Bogdan Biščak

Milan Kučan, Špela Furlan, Marjan Šiftar

Franci Kek, Bojan Veselinovič, Špela Furlan

»Belokranjska četa«

Milan Kučan, Niko Toš

Gregor Golobič, Bogdan Biščak

Roman Jakič

Rado Bohinc

Stane Pejovnik

Partički so žvrgoleli, listje je šelestelo, dete je vekalo, odmevale so partizanske pesmi in o pokojniku se je govorilo samo najlepše, izbrane stvari. Nihče bolj od raziskovalca in ustvarjalca javnega mnenja Nika Toša, ki se je dolgoletnemu prijatelju in sodelavcu poklonil z dolgim govorom, v katerem je povedal marsikaj o Zdenku Roterju, spretno pa je obšel tisto, zaradi česar pokojni akademik in sociolog za mnoge ni najprej intelektualc.

Socialistični bon vivant

Jasno, česa drugega ni bilo pričakovati. Na pogrebu, na katerega je poleg sorodnikov in prijateljev prišel še živ del nekdanje socialistične tovarišije, kjer je po cerkvenem pokopališču korakala in pokala »partizanska četa«, seveda ni nihče na glas govoril o tem, da je bil Zdenko Roter po vojni član tajne policije in je napredoval celo do čina kapetana, preden je presedlal v uglednejše akademske vode in postal nekakšen socialistični bon vivant. Au revoir, mon ami (na svidenje, prijatelj) je dejal Toš in spomnil,

kako sta na nekdanjega v siromaštvu odraslega proletarca močan vtis naredila Pariz in francoski način življenja.

Bonvivanstvo je bilo, domnevamo, v tistih časih omejeno bolj na Ljubljano, medtem ko je Roter v Belo krajino hodil zaradi drugih užitkov. Z ženo Zofijo, doma iz belokranjske vasi Svrvžaki, sta ob koncih tedna rada pribežala v deželo ob Kolpi, kjer se je na nekdanjem osvobojenem ozemlju Roter čisto podomačil in postal celo lovec. To je pojasnilo prisotnost članov Lovskega društva Metlika, ki so na pogrebu s prapori delali društvo borčevskim praporščakom – Zdenko je pustil sledi v snegu in naših srcih, smo slišali od šefa metliških lovcev. Korenine že pred leti umrle soproge pa pojasnjujejo, zakaj je nekdanji oznovec in zaprisežen levičar pokopan na zanj vse prej kot običajnem podeželskem cerkvenem pokopališču. Rosalnice se namreč ponašajo s kar tremi gotskimi cerkvicami in so znane kot romarsko središče pri Treh farah. Takega navala levičarjev iz vse Slovenije verjetno niso doživele vse od konca druge svetovne vojne.

Politiki, akademiki, novinarji

Pričakovano je prišel nekdanji predsednik države Milan Kučan, čigar svetovalec je bil Roter v 90. letih. Prišla sta Tine in Spomenka Hribar, na katerega je Zdenko Roter naredil močan vtis s knjigo *Pravi obraz*, v kateri je kot eden redkih vplivnežev nekdanjega režima kritično pisal o povojnih pobojih. Zakonca je v Rosalnice z avtom dostavil Franci Kek, ki mu je Gregor Golobič namignil, da želita na pogreb in potrebujeta prevoz. Tudi Golobič in njegov dolgoletni tovariš Bogdan Biščak sta prišla v Belo krajino, prav tako njun nekdanji kolega iz LDS in Zares Roman Jakič.

Med relikti nekdanjega varnostno-obveščevalnega sistema je izstopal Silvo Komar. Prišel je tudi nekdanji svetovalec bivšega predsednika Danila Türka Franci Perčič, javnosti morda najbolj znan po tem, da je pred leti tožil Janeza Janšo, ko ga je ta označil za udbovca. Akademsko sfero so poleg Toša predstavljali nekdanji rektor Univerze v Ljubljani Stane Pejovnik, nekdanji profesor (in politik)

Dušan Plut

Uroš Lipušček

Silvo Komar

Milan Kučan, Gregor Golobič

Gregor Golobič s Spomenko in Tineto Hribarjem

Spomenka in Tine Hribar

Pred mrliško vežico v Rosalnica

Dušan Plus, Roterjev kolega s FSPN (in nato FDV) Rudi Rizman, pa univerzitetni predavatelj, pravnik in večkratni minister Rado Bohinc. Na pogrebu je bil tudi likovnik in predavatelj na Filozofski fakulteti Božidar Flajšman, ki pa je na pogreb prišel bolj kot občudovalec partizanstva in Roterja. Medijska pokritost pogreba je bila slaba, je pa zato v Rosalnica prišlo nekaj vidnih medijskih delavcev. Dolgoletni novinar in nesojeni evropski poslanec Uroš Lipušček denimo, pa nekdanji direktor STA in današnji šef kranjske mestne uprave Bojan Veselinovič ter urednik Sobotne priloge Dela Ali Žerdin.

Dialog z opečnim škofom

Roterju v slovo je pevski zbor zapel nekaj partizanskih klasik (*Na oknu glej obrazek bled, Počiva jezero v tihoti*), a najbolj zgovorna pesem, ki jo je bilo slišati na pogrebu, je bila *Non, je ne regrette rien* (*Ne, ničesar ne obžalujem*) kulne francoske pevke Edith Piaf. Lahko jo vzamemo kot poklon Roterjevi ljubezni do Francije, lahko pa tudi kot kljubovalni odziv družine Roterjevim kritikom, ki težko požrejo, da se večina slovenske javnosti od pomembnega sodelavca komunističnega režima poslavlja predvsem kot od uglednega intelektualca in se pretvarja, da so bila

oznovska in kasneje udbovska leta nepomembna in kvečjemu nabiranje izkušenj.

»Iz preiskovalca je postal raziskovalec,« je bilo še največ, kar smo v govoru Nika Toša slišali na to temo. Roterjev kolega sociolog je poudaril, da se je bivši član tajne policije prelevil v preučevalca religij, da se je kot sociolog spopadal z dogmatskim socializmom in klerikalizmom ter vzpostavil projekt dialoga med marksizmom in kristjani. Toš je zamudil priložnost povedati, da se je ta dialog začel, ko je Roter kot agent Ozne v bolnišnici zasliševal hudo opečenega škofa Antona Vovka.

Niko Toš, Rudi Rizman, Roman Jakič in Milan Kučan

Ali Žerdin

Božidar Flajšman

Darko Zevnik

Tri fare